

ФОРМУВАННЯ ПЕЙЗАЖІВ БІЛЯ ВОДОЙМ У ПЕЙЗАЖНИХ ПАРКАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ УКРАЇНИ КІНЦЯ XVIII–XIX СТОЛІТЬ

Наведено основні принципи у формуванні берегових пейзажів біля водойм. Виявлено певні ознаки під час формування пейзажів біля водойм залежно від часу їх створення. Надано рекомендації щодо реконструкції парків, які містять водойми, а також основні принципи оформлення територій довкола водойми залежно від природних умов.

Ключові слова: зелені куліси, галявини, вісти, берегова лінія, масиви, групи.

Як відомо, основу об'ємно-просторової структури пейзажних парків становлять насадження. Внаслідок цього, а також з урахуванням попередніх досліджень за цією тематикою вітчизняних науковців таких, як Косаревський І.О., Рубцов Л.І., Кліменко Ю.О. Николаєвська З.А. та інших, які в своїх працях розглянули вплив природних умов на утворення водойм, їх роль в архітектурно-планувальній будові парку, роль зелених насаджень у створенні композицій біля водойм та інші питання, було визначено методи відновлення пейзажів біля водойм з врахуванням специфіки деградації типів насаджень для конкретного паркового ландшафту.

Під час обстеження багатьох пейзажних парків, створених у кінці XVIII – XIX ст., і розташованих на сучасній території центральної частини України було виявлено серйозні зміни в об'ємно-просторовій структурі насаджень біля водойм. Причиною цього стало, по-перше, зміна водного горизонту внаслідок неправильного ведення господарчої діяльності, по-друге, тривалий час не було відповідного догляду за насадженнями, по-третє, зміна функціонального використання території садиби і парку, що до неї належав і, по-четверте, вікова динаміка старіння насаджень. За деякими показниками Ю.О. Кліменко, у більшості парків сучасні насадження (які були загалом створенні самосівом), які мають вік до 60 років переважають у процентному співвідношенні насаджень, які були висаджені під час створення парку [2]. Власне, всі ці проблеми стали причиною до розгляду цієї теми.

Архітектурно-планувальна будова пейзажних парків часто є нерозривно пов'язана з основною темою композиції водних елементів ландшафту. Водойма, яка є одною з частин простору пейзажного парку, органічно входить в його структуру і створює з ним одне ціле. Це характерно для більшості пейзажних парків з великими водоймами і зумовлено високими декоративними якостями простору, де є водойма.

По-перше, водойми мають великі відкриті поверхні, завдяки яким стає можливим роздивлятись з різних відстаней берегові пейзажі; по-друге, вони дають змогу чергувати замкнені пейзажні картини з глибокими і багатоплановими перспективами; по-третє, відкрита поверхня водойм дає змогу композиційно поєднати архітектурні споруди, пейзажі і рельєф шляхом їх розкриття крізь водне дзеркало [4].

Для влаштування водойм у руслі струмка, в яру або долині невеличкої річки споруджувалась запруда – це, зазвичай, була плотина з глинястого ґрун-

ту з обдернованими відкосами або укріпленими каменем відкосами. При цьому будівничим з мінімальними втратами з невеликих природних водних джерел вдалося створити цікаві великі штучні водойми. Вони органічно вписувались в оточуючий їх ландшафт, збагачуючи його. Власне, цей спосіб будівництва був характерний для пейзажних парків кінця XVIII і XIX ст. Таким чином, були створені ставки у Тростянецькому, Весело-Бокорівському, Згурівському та інших парках. Якщо проаналізувати вплив водних устроїв на характер об'ємно-просторової структури пейзажних парків кінця XVIII – початку XIX ст., можна прийти до висновку, що для парків сентименталізму і романтизму, таких як Александрія Браницьких, Софіївка Потоцьких, Качанівка Тарновських, Корсунь-Шевченкове Понятовських – Лопухиних та інших садибних комплексів, було характерне домінування природних мотивів на основі водних елементів. Власне, це надавало паркам доби романтизму і сентименталізму тої чарівної загадковості і неповторності, що стало своєрідним національним надбанням не тільки спільноти того періоду, але і тих, хто жив пізніше. Просторові і декоративні властивості водойм виявляються ще сильнішими шляхом створення на їх берегах основних композиційних вузлів і архітектурних акцентів. Ландшафт з водоймою формується як розвиток системи паркових пейзажів, пов'язаних з "темою води". Поступове або раптове відкриття пейзажів залежить від збільшення або зменшення дзеркала води, від збільшення або зменшення його затемнення, а також від характеру і групування (розміщення) по береговій смугі насаджень. А тому, залежно від вибраних композиційних прийомів, якщо прийняти водне дзеркало за основну домінанту простору, можливо отримати найрізноманітнішу планувальну побудову пейзажних парків на макрорівні. Одним із таких прийомів є розгалуження водної поверхні на декілька водойм, котрі, як правило, пов'язані між собою на одному рівні. За таким принципом вирішена система водойм у парку Качанівка Чернігівської обл. Основу композиції парку утворює система водойм площею близько 99 га, яка охоплює Майорський став площею біля 33 га, розташованого на північно-західній частині території, Великий став площею 60 га, розташований на заході і утворюючий потужну домінанту відкритого простору, Котлунівський ставок, ланцюжки з шести і п'яти ставків в урочищах Судино і Манжала. Найбільш цікавим є поступове розкриття прибережних пейзажів з протилежної сторони Майорського ставку. Власне ця обставина з урахуванням рельєфних особливостей стали тими відправними особливостями для організації об'ємно-просторової структури парку Качанівка.

Інший композиційний прийом дає змогу використовувати водойми як основної вісі архітектурно-планувального рішення парку. При цьому територію парку може перетинати одна або декілька водойм витягнутої форми, які утворюють ланцюг будь-якого окреслення. Власне за таким принципом було створено ланцюг з водойми у Тростянецького парку на Чернігівщині, які були зорвово об'єднані між собою і мали певну просторову скерованість. На місці заболоченого струмка Тростянець шляхом розчистки і заглиблення балок у місцях їх стику створюються ставки: Великий, Лебединий, Куцихи і Івкіної затоки. Найкращі пейзажі Тростянця розташовані в районі Великого ставку.

Розміщення водойм на головній композиційній осі			
За головною та другорядними осями	Тростянець: головна вісь – Великий став; другорядні осі – Лебединий став, Куциха, Івкін яр	Під кутом до основної осі	Сокиринці
Перпендикулярно до осі	Качанівка: головна вісь проходить перпендикулярно до Майорського ставка	За головною віссю	Софіївка. Головна вісь починається від входу вздовж річки і закінчується Верхнім ставом
На головній осі.	Сулімівка. Водойма є центром композиції і створює основну доміную доміную парку.	Головна вісь вздовж р. Боковеньки	Веселі Боковеньки. Включення в композицію водойм основних пейзажів
Розміщення водойм на другорядній композиційній осі			
Під кутом до основної осі	Кагарлик. Високий став з острівцем посередині	Найкращі краєвиди на водойму під кутом до головної осі	Верхівня. Водойма не включена в структуру паркової території.

Рис. 1. Прийоми просторової організації паркової території з урахуванням водних елементів

На береговій смузі ставків розміщуються різноманітні за формою, структурою і забарвленням деревньо-чагарникові насадження, які створюють найкращі мальовничі пейзажі не тільки при зміні сезонної динаміки але і впродовж дня, залежно від освітлення [5].

На рис. 1 наведено, яким чином водні поверхні включені в просторову структуру паркової території.

Як видно з рис. 1, для більшості пейзажних парків центральної частини України центральна композиційна вісь направлена на головну доміную простору, а саме, водну поверхню. Ці особливості характерні для більшості пейзажних парків кінця XVIII – XIX ст.

Дослідженням насаджень біля водойм у пейзажних парках, розташованих на теренах Центральної частини України, було зафіксовано характерні особливості в організації типів ландшафтів берегової смуги і характерних прийомів розміщення насаджень з урахуванням специфічних умов дзеркала водойм, біля яких вони розміщені. Залежно від композиції насаджень потрібно виділити три основних типи берегових ландшафтів:

- 1) Закритий тип ландшафту;
- 2) Відкритий тип ландшафту;
- 3) Напіввідкритий тип ландшафту (перехідний простір, який включає в себе їх чергування) (рис. 2).

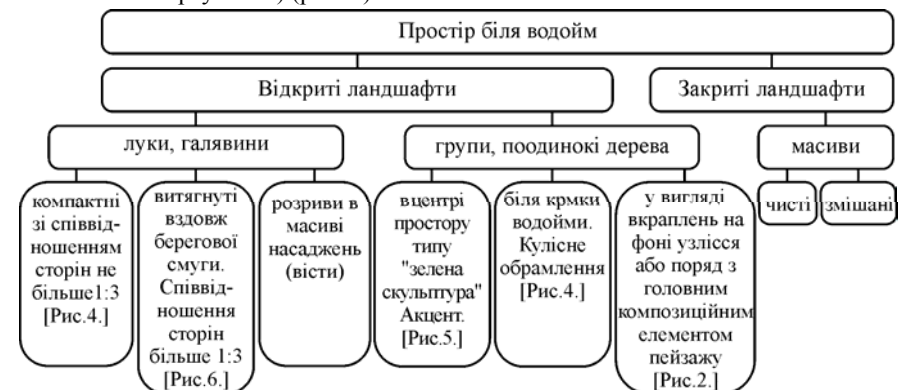

Рис. 2. Просторове розміщення насаджень біля водойм

Прийом побудови закритого типу ландшафту вздовж берегової смуги складається зі створення масивів насаджень, які впритул підходять до водного дзеркала. А використання цього прийому на водоймах з крутими схилами ще більш підкреслює враження замкненості пейзажів, які розміщені на цих схилах. Створення багаторушних різновікових насаджень з включенням в їх структуру шпилькових однорідних груп з темним забарвленням крони, таких як ялина, ялиця, тсуга та інших в масив з листяних порід чи навпаки, утворюють мальовничі контрастні композиції, які оживляють пейзажі біля водойм. У Тростянецькому парку відкриті ландшафти водної поверхні ставків становлять контраст відносно інших ландшафтів, таких як закриті ландшафти долини Швейцарії, ландшафти Івкіного яру та інших балок. Уздовж Великого

ставка пейзажі загалом мають замкнений характер. Тому для створення більшого різноманіття велике значення набуває включення в просторову структуру відкритих пейзажів, які утворюють серію акцентних берегових панорам. За таким принципом були побудовані пейзажі у Білого мосту, на початку долини Швейцарія, біля Вершинного мосту і біля заливу Івкін яр. Ці пейзажі своєю композиційною побудовою виділяються на тлі берегових ландшафтів шляхом включення в їх структуру найкращих за декоративними ознаками і принципом розташування мальовничих груп дерев і чагарників. Досить істотним фактором під час організації цих пейзажів є поверхня водойми, яка займає передній план і слугує основним декоративним елементом простору. Для збагачення цього простору на другому плані парко будівничі використовували відкриті ділянки берегової смуги (невеликі галявини) з мальовничим узліссям (рис. 3).

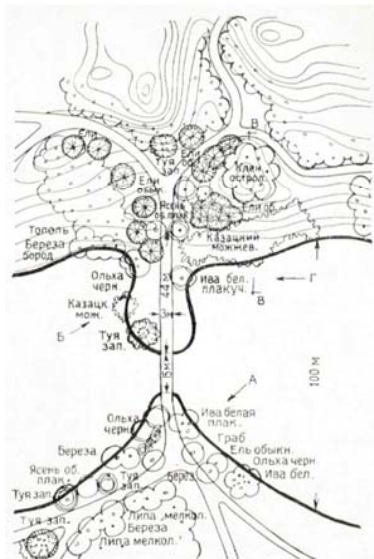

Рис. 3. План розміщення насаджень на ділянці біля Білого моста. Дендропарк Тростянець (за даними З.А. Ніколаєвської)

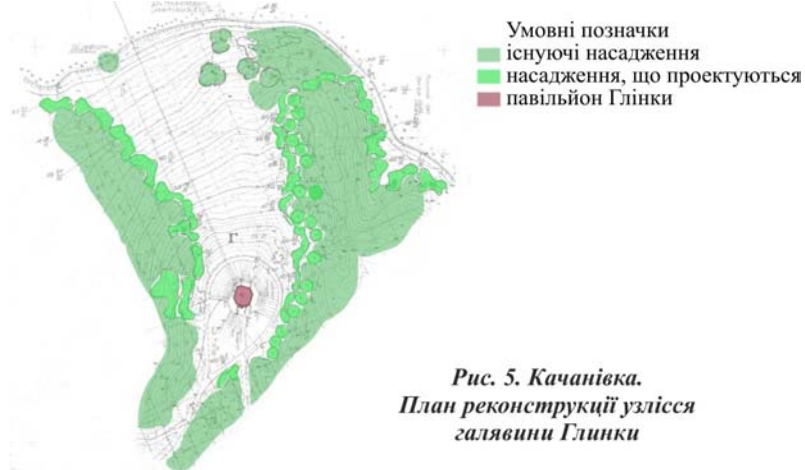
Рис. 4. Вид на павільйон Глинка з протилежної сторони ставку.
Розрив в масиві насаджень.
Парк Качанівка

Головним чином для побудови відкритих пейзажів біля водойми використовували асиметричне угруповання і розміщення насаджень. Іншим прийомом розміщення насаджень біля водойми є осьові композиції відкритих пейзажів. Елементами відкритого ландшафту можуть бути покритий газоном схил берегу, як в Качанівці галявина біля павільйону Глинки (рис. 4); відкоси берегових терас, як в районі Нижнього ставку у парці Софіївка; глибока долина чи відкрита ділянка місцевості, як біля Великого ставку в Тростянечко-му дендропарку (фото 1). Різноманіття відкритих пейзажів досягається галявинами різної величини, пропорцій і конфігурації а також з використанням акценту (архітектурного елементу). Прикладом такого відкритого простору є галявина Глинки в Качанівці. Основним фокусом галявини є павільйон Глинки, який росташований на самій верхній частині схилу галявини на гроті. Для створення більшої глибини простору і зв'язку з водним дзеркалом Майорсь-

кого ставку парко будівничими було влаштовано розширення галявини у береговій смуги. Цей прийом був використаний для підсилення архітектурного акценту (рис. 5).

**Фото 1. Відкритий простір. Примикання галявини до Великого ставку.
Фоном слугують: Берези, сосни ялини. Дендропарк Тростянець**

*Рис. 5. Качанівка.
План реконструкції узлісся
залявини Глинки*

Іншим різновидом відкритого ландшафту є розриви в масивах насаджень. Для утворення таких пейзажів масиви насаджень прорізають довгими смугами, вздовж яких в обидвох напрямках відкриваються глибокі перспективи. Прикладом побудови таких пейзажів є п'ять віст Весело-Бокovenьківського парку. Кожна з цих перспектив має характерні аспекти в побудові пейзажних просторів. Перша перспектива має довжину близько кілометра і орієнтована на масив зі сосни австрійської і тополі сріблястої, друга – на водну поверхню дзеркала ставка і на українські хати, які розташовані на протилежному березі, створюючи національний колорит пейзажу, третя – на згин річки Бокovenьки, яка надає цьому пейзажу дещо інтимного характеру. З центральної площі у західному напрямі відкривається четверта найбільш декоративна віста на широкий лук, на якому розміщено штучно створене озеро Кіт, і на Дубовий гай за ним. Остання п'ята перспектива відкривається на північний

захід. Вона орієнтована на протилежний схил яру Скотоватого, вкритого чистим сосновим бором [1]. Розриви у насадженнях можуть бути з невеликими перспективами. Так, у Тростянецькому парку на північно-східному березі ставка масив насаджень має невеликий розрив біля виступу берегу, на кромці якого в ролі куліс ростуть дві верби. Крізь "арку", яка була утворена внаслідок зростання їх крон, можна побачити поодинокі зростаючу колючу ялинку гарної форми. Незважаючи на невеликі розміри, цей пейзаж виділяється на загальному тлі берегової панорами. Головна видова ділянка, з якої можна найкраще розглядати цей кадр, знаходиться на протилежному березі (рис. 6).

Для підсилення великих масштабів і збільшення виразності в об'ємно-просторовій композиції пейзажних парків парко будівничі застосовували також прийом побудови зімкнутих груп, які мають у своїй структурі один вид насаджень. Такий прийом організації простору було застосовано у парку Качанівка. Зімкнута група з ялин звичайних розташована на галявині берегового схилу терасних ставків. Цей схил врізається у ставок у вигляді широкого мису. Галявина зі всіх сторін обмежена масивом з листяних видів дерев з перевагою берези пухнастої. Сама група ялин охоплює шістнадцять дерев, які розташовані на відстані від 4 до 7 м одна від одної і утворюють в плані коло діаметром шістнадцять метрів (рис. 7). Особливий ефект цього відкритого простору побудований на контрастному протиставленні темного забарвлення ялин, яскраво-зеленого фону газону на галявині і світло-зеленого фону заднього плану з листяного масиву. Відбиття у воді підсилює ефект цього пейзажу. Різноманіття вражень досягається також зміною фаз дня і сезонної динаміки. Темний силует групи ялин на фоні навколишніх масивів з перевагою світлого забарвлення листя добре виявляє глибину простору пейзажу [2]. У побудові відкритих пейзажів окремі поодинокі дерева використовуються як декоративний акцент. З цією метою окреме дерево має декілька прийомів розміщення на галявині біля водойми. Один з них – це окремо стояче дерево поміщають в центр галявини і воно стає центром композиції (рис. 6). В іншому, випадку окремо стоячі дерева розташовують біля самої кромки водойми, які утворюють обрамлення пейзажу, що знаходиться за ними, і крім того, використовують посадку окремих екземплярів дерев у вигляді вкраплень в узлісся або як доповнення до головного композиційного елементу пейзажу – архітектурної споруди або скульптури.

Рис. 6. Парк Тростянець. Приклад побудови компактної галявини. Вид на галявину з протилежного берегу. Кулісне обрамлення з верб

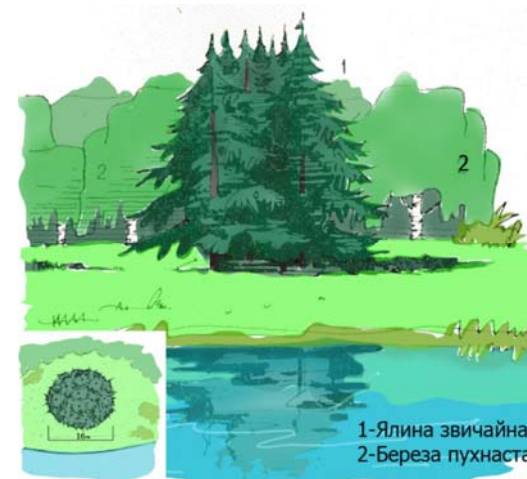

Рис. 7. Парк Качанівка. Компактна група з одного виду дерев. Приклад побудови відкритого пейзажу на березі водойми

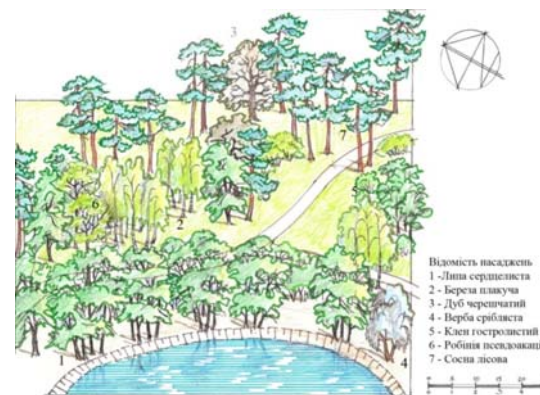

Рис. 8. Парк Сулимівка. Приклад побудови відкритого пейзажу на березі ставка. Розміщення вздовж берегової кромки насаджень у букетній посадці з одного виду

Декоративні властивості деревно-чагарникових насаджень визначають їх певне призначення і місце в садово-паркових композиціях біля водойм. Вони сприяють кольоровому і просторовому об'єднанню пейзажів. У пейзажах Нижнього ставка у парку Софіївка основними акцентами є ялина звичайна, яка розміщена в основних композиційних вузлах простору водойми. Їх силуети виділяються на фоні різноманітних пейзажів: біля павільйону Венери, у глибині долини Звериниць, поряд з обеліском на верхній ділянці тераси Муз, на майдані Зборів і в долині Гігантів. Висота, характерний силует, темне забарвлення хвої, яке не змінюється протягом вегетативного сезону, всі ці якості дають змогу поєднати простір в одну композиційну структуру. Пейзажі великих водойм, таких як Великий ставок в Софіївці, ставок Лебедачий в Тростянці та в інших парках центральної частини України своїм загальним

світлим колоритом зобов'язані вербам з блакитно-сріблястим забарвленням листя, які вкраплені в насадження берегової смуги цих водойм. Це надає пейзажам цих водойм м'якого світлого колориту [5]. Цікавим прийомом вирішення відкритих пейзажів невеликих водойм є пейзажі біля ставка в Сули-мівському парку (рис. 8). Вздовж північно-східного берегу ставка розміщені липи в букетних посадках. На фоні галявини і соснового бору ці дерева утворюють на передньому плані однотипні за формою і кольором крони, створюючи певний характер простору, який добре запам'ятовується.

Висновки. Підводячи підсумки, можна зазначити, що водні елементи пейзажних парків, створених у кінці XVIII – XIX ст. були одним з найважливіших компонентів паркового простору на вище означеній території. Для відновлення паркових насаджень, розташованих біля водойм, необхідно насамперед враховувати:

1. Рельєфні особливості місцевості, на якій розташована водойма;
2. Вплив умов зростання на рослини;
3. Сучасні екологічні особливості навколо водойми;
4. Композиційні принципи, які були закладені паркобудівниками для надання водному простору високих декоративних якостей;

Було виявлено, що під час формування пейзажів біля водойм:

1. Потрібно враховувати контраст у вирішенні сусідніх ділянок (парк Качанівка, група ялин). Деревні насадження у вигляді гаю чи масиву можуть забезпечити необхідний декоративний ефект тільки якщо площа водойм буде досягати 10-15 га, а парку – не менше 200-250 га. Зі зменшенням площі водойм буде складніше виявити кольорове співвідношення і силуєт насаджень (Парки Качанівка, Згурівка, Софіївка та інші);
2. Насадження потрібно розміщувати вздовж берегової смуги у вигляді гаїв чи масивів з одного виду, щоб кількість дерев не перевищувала 100-150 екземплярів (це характерно для витягнутих водойм);

Велику композиційну роль грають галявини чи Луки під час формування відкритих просторів біля водойм;

1. Вплив розташування гаїв, масивів та великих груп на характер віст і глибину перспективи;
2. Характер розміщення поодиноких дерев і малих груп на галявинах чи луках та їх ув'язка з фоном (узліссям) масиву;
3. Вплив орієнтації продольної осі пейзажу і характер освітлення насаджень берегової смуги. Рослини, які розташовані на північному березі, будуть більше освітлені, ніж на південному. На північній береговій смузі, залежно від розміру водойми, доцільно розміщувати насадження групами з одного виду або гаями, які мають характерні декоративні якості;
4. В узлісся на галявинах потрібно вводити в об'ємно-просторову композицію гарно квітучі дерева третьої величини і чагарники такі, як глід, дерен, черемху, горобину, калину, бузок, жимолость та інші види;
5. Пейзажі східного берега потрібно вирішувати чергуванням відкритих і закритих просторів із вкрапленням невеликих компактних чистих груп, а для пейзажів західного берега найбільш ефектним будуть окремо стоячі переважно з ажурною формою крони дерева. Для компактних водойм пейзажі, які мають природні мотиви, повинні бути вирішені в м'якій гам-

мі. З метою підсилення найбільш гарних видів, у пейзажі біля водойм слід вводити окремо стоячі дерева з плакучою або колоновидною формою крони.

6. Для зменшення поля зору і акцентування на певний елемент пейзажу в просторову композицію потрібно вводити куліси з насаджень з щільною кроною, які слід розташовувати біля кромки водойми.

Також було виявлено характерні ознаки у формуванні пейзажів біля водойм з врахування часу їх створення:

1. Для більшості пейзажних парків, які були створені в період з кінця XVIII до початку 30-х років XIX ст. на теренах центральної частини України характерними ознаками в організації об'ємно-просторової структури стала орієнтація палацу на водне дзеркало з урахуванням певних особливостей рельєфу місцевості (парк Качанівка, де західний фасад палацу орієнтований на дзеркало Майорського ставка);
2. Вирішення пейзажів біля водойм шляхом зіставлення відкритих і закритих просторів і збільшення інтервалів їх чергування (парк Софіївка в Умані, парк Александрія у м. Біла Церква);
3. Домінування природних мотивів пейзажів на основі теми води;
4. Для парків, створених після 30-х років XIX ст. аж до початку XX ст. Характерними прийомами побудови пейзажів біля водойм було:
 - a. Включення у відкритий простір (галявини, луки) поодиноких дерев і невеликих груп екзотів (парки Тростянець, Веселі Боковеньки);
 - b. Включення в узлісся декоративних екзотичних форм чагарників (парк Тростянець);
 - c. Підвищення різноманіття насаджень біля водойм шляхом збільшення асортименту декоративних насаджень.

Література

1. Давидов М.Л. Нарис Весело-Боковеньківського дендропарку / М.Л. Давидов // Труды в лісовій дослідній справі на Україні : додаток. – Харків, 1928. – С. 1-39.
2. Клименко Ю.А. Рекомендации по изучению и восстановлению насаждений памятников истории и культуры / Ю.А. Клименко, С.И. Кузнецов, АН УССР. Центральный республиканский бот. сад. – К. : Изд-во "Наук. думка", 1977. – 448 с.
3. Косаревский И.А. Композиция городского парка / И.А. Косаревский. – К. : Вид-во "Будівельник", 1971. – 152 с.
4. Мисник Г.Е. Ландшафты Тростянецкого парка / Г.Е. Мисник. – К. : Изд-во "Наук. думка". – 1967. – 374 с.
5. Николаевская З.А. Водоемы в ландшафте парка / З.А. Николаевская. – М. : Государственное издательство литературы по строительству, архитектуре и строительным материалам, 1963. – 396 с.
6. Рубцов Л.И. Деревья и кустарники в ландшафтной архитектуре : справочник / Л.И. Рубцов. – К. : Изд-во "Наук. думка", 1977. – 426 с.

Бикетов С.О. Формирование пейзажей около водоемов в пейзажных парках центральной части Украины конца XVIII-XIX веков

Приведены основные принципы формирования береговых пейзажей около водоемов. Выявлены определенные признаки при формировании пейзажей около водоемов в зависимости от времени их создания. Даны рекомендации по реконструкции парков, содержащие водоемы, а также основные принципы оформления территорий вокруг водоема в зависимости от природных условий.

Ключевые слова: зеленые куліси, лужайки, висты, береговая линия, массивы, группы.

Biketov S.O. Formation of landscapes near ponds in landscape parks of the central part of the end of XVIII-XIX centuries

Is adduced guiding principles at the formation of coastal landscapes beside water body Is indicated certain attributes at formation. The recommendations for the reconstruction of parks that include water and basic principles of design areas around the reservoir, depending on environmental conditions.

Keywords: Green backstage, meadow Vista, coastline, array, groups.

УДК 712.23

Ст. викл. Н.К. Бут –

Національний авіаційний університет, м. Київ

**ПРИНЦИПИ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ
ОРГАНІЗАЦІЇ НАБЕРЕЖНИХ УЖГОРОДА**

Проведено аналіз та визначено містобудівний потенціал набережних міських територій. Досліджено світову та вітчизняну організацію міського середовища з урахуванням наявності набережних. Визначено принципові підходи архітектурно-ландшафтної організації міського до середовища набережних міст. Сформовано принципи архітектурно-ландшафтної організації міського середовища набережних міста Ужгорода.

Ключові слова: містобудівний потенціал, набережні, ландшафт міста, архітектурно-ландшафтна організація міського середовища.

У сучасному українському суспільстві, де відбувається стрімкий розвиток обласних міст, важливу роль відіграє організація міського простору як середовища існування людини. Важливе місце посідає міське середовище набережних, де виконуються безліч функцій, важливих для життєдіяльності населення: транзитна, культурна, торговельна, розважальна, рекреаційна тощо. Міський простір, який формується на межі водойми та міста, не тільки надає простір для роботи цих функцій, а одночасно формує зовнішній вигляд населеного пункту, прибережного ландшафту. Отже, під час формування набережних потрібно враховувати всі архітектурні, ландшафтні аспекти, включаючи як функціональну діяльність, так і стилістичну єдність панорам міста.

Виникає необхідність створення чіткої архітектурно-ландшафтної організації, яка б обслуговувала всі необхідні процеси та одночасно заповнювала естетичність середовища. Правильно організоване середовище набережних дасть змогу підвищити культурну та рекреаційну цінність міста, збільшити туристичний попит, розширити спектр функціональної діяльності міста.

В обласному центрі – Ужгороді, існує чотири, історично сформованих набережних, що мають попит у відвідувачів через зв'язок між містом та славною річкою Уж. За офіційними даними, липова алея, яка огинає правий берег Ужу (набережні Незалежності та Студентська), – найдовша в Європі, закладена в 1928 р. Тут ростуть різні види декоративно-квітучих дерев, тому майже місяць квітне вся набережна Незалежності. Велика кількість процесів, що відбуваються під час взаємодії цих двох важливих ланок, потребує актуальної архітектурно-ландшафтної організації, що виконувала б всі необхідні функції.

На жаль, більшість набережних Ужгорода не відповідають вимогам, поставленим суспільством щодо до міського відкритого простору поруч з во-

доймою. Саме тому це питання є дуже актуальним для подальшого дослідження та розроблення проектної пропозиції архітектурно-планувальної організації набережної у Києві.

Мета дослідження – на основі вивчення існуючої ситуації набережних міста Ужгород, аналізу досвіду ландшафтного упорядкування міських набережних інших країн, дослідження можливостей перепланування урбанізованого середовища, розроблено принципи архітектурно-ландшафтної організації міського середовища, а саме набережних Ужгорода. Серед них важливе місце посідає міське середовище набережних, де відбувається безліч процесів, важливих для життєдіяльності населення. Організація набережних як відкритих громадських просторів міста може здійснюватися на загальних засадах, та одночасно враховувати особливості водних ресурсів [1].

На відміну від існуючих генеральних планів міст, в яких задано абстрактну схему вулиць різної категорії, фіксуючих планувальну структуру житлових кварталів і районів, екологічна концепція міста представляє відкриті громадські простори як русла міської активності, громадські міські функції, що зосереджують в собі об'єкти, звільняючи від них житлові квартали під час забезпечення близької, пішохідної доступності об'єктів громадського обслуговування. Формування системи відкритих громадських просторів міста можна бачити як архітектурний портрет міста в його історичному розвитку, як своєрідний структурно-планувальний каркас міста, що концентрує в собі активність міського життя, включений в системи пішохідного руху, зеленого каркаса і що виконує функції меж міської тканини – забудови.

Саме тому міське населення починає приділяти велику увагу рекреаційним зонам, які мають позитивний вплив на самопочуття людей, їх моральне та фізичне здоров'я. Але велика кількість таких зон у місті не лише розширює можливості відпочинку, а одночасно створює сприятливе міське середовище, яке візуально створює гармонію між архітектурними та ландшафтними об'єктами, де комфортно перебувати незалежно від зміни пір року.

Функціональні особливості набережних відіграють значну роль у формуванні відкритих просторів навколо водойм. На відміну від звичайної вулично-дорожньої мережі міста, для них характерним є формування рекреаційних, культурно-розважальних зон. Саме тому організація середовища набережних Ужгорода потребує великої уваги. Під час впадання в річку припливів утворюються стрілки, що є красивими, живописними місцями.

Набережні в містах – проїзди розташовані вздовж берегів і обмежені з одного боку міською забудовою або парком. Набережні як споруди виконуються зазвичай у вигляді підпірних стінок, рідше у вигляді наскрізної конструкції естакадного типу.

Запропонований каркас відкритих громадських просторів, доповнений найбільш значущими елементами вуличної мережі, віднесеними до другорядних, структурують тканину міської забудови, створюючи умови для формування сусідства і добросусідських стосунків в межах приватних зон житлового середовища, вільних від розміщення там громадських функцій. Концентрація громадських функцій в обрамленні кварталів забудови в межах вулич-